

KENOVA

Josip Lulić, 4.a

Dubrovniče, stari gosparu, živiš li? Sloboda, iluzija ili stvarnost? Pitam se, ima li smisla živjeti i boriti se ili pobjeći od svega. Dosta je bilo monotonije, dosta je bilo mržnje, jesu li lijepe stvari nestale, jesu li samo privid? Kako vrijeme teče, sve mi je više pitanja u glavi. Loše vijesti posvuda, rat. Eh, ta riječ, tako kratka, svega tri slova, a uništava dušu, um, ljude, djetinjstvo, kuće, ulice, parkove, obitelji, živote, moj Dubrovnik. Sve je bilo tako lijepo. Dubrovnik, simbol slobode, sada je mjesto bombi, uzbuna i dima. Početkom jeseni je krenuo rat. Vojska JNA je krenula u napad i okupaciju Dubrovnika. Tu sam se rodio, živim i tu jesam. Prvi napad bio je s mora, gađali su moj grad tako nemilosrdno, s mržnjom. Imali pravde na zemlji, je li očaj moj jedini prijatelj? Ne! Grad, ljudi, zidine, uspomene, sve je to neuništivo, nema te granate, nema te bombe koja će to uništiti. Nalazim se već tri mjeseca u okupiranom Dubrovniku. Prvi napad je bio, kao što sam rekao, nemilosrdan. Ostali smo bez struje i vode. Novinar sam te bilježim sve što se događa, nisam htio bilježiti samo materijalnu štetu, nego i priče koje su se dogodile u gradu. Budući da sam često u konobama, bolnicama, vidim svašta, no u svemu tome ima toliko lijepih priča. Ako ih sada ne ispričam, hoće li ostati ili ispariti. Jadni ljudi iz okolnih mjesta su došli u grad kako bi se zaštitili, smješteni su u hotele, no grad je pun, a uzbune su sve češće. Šetnje Stradunom i ispijanje kava zamijenjeno je granatiranjem i bježanjem u skloništa. Među tim pukom bila je Sofija, djevojka koja je za mene bila simbol ovoga grada. Sofija je živjela na Pločama, jedan lijepi dio Dubrovnika. Kada je započeo rat, ostala je u gradu. Nije htjela pobjeći jer je čekala svoga momka koji je otišao na Srđ. Matija je na Srđu s ostalim vojnicima branio grad. Upoznali su se pred rat te se na prvi pogled odmah zaljubili. Njegovi roditelji su bili kao i Sofijini, ugledna dubrovačka obitelj. Sofija je zajedno sa svojom majkom Martom volontirala u bolnici. Ranjenici su svakoga dana stizali, a Sofija se samo molila da na kolicima hitne pomoći ne bude njezin Matija. Njih dvoje bi se viđali između uzbuna i tijekom noći, kada bi sve na nekoliko trenutaka uminulo. Detonacije su bivale sve veće, granate su padale na Srđ, stari dio grada, Pile te Ploče. Neprijatelji nisu štedjeli ni bolnicu, a ni hotel gdje su bile smještene izbjeglice. U gradu je organiziran brod za odlazak iz Dubrovnika. Karte su se brzo prodale, a Sofijin otac je bio protiv toga da Sofija i Marta ostanu u gradu. Kupio je karte za obje te i za njihovu sluškinju Magdalenu. Sofija je odbila odlazak iz grada te je tako razljutila oca. Svake bi noći bježala iz svoje vile kako bi vidjela Matiju te mu govorila kako zbog njega i prevelike ljubavi prema Dubrovniku ne može otići. Matija ju je nagovarao da ode jer je sve opasnije, no ona je ipak odbila. Rekla je kako ne bi mogla živjeti bez njega, bez mora i palmi koje njiše lagani povjetarac, ne bi mogla zamisliti jutro bez pogleda na zidine i luku, bez mirisnog kruha i naranči iz njenog vrta. Glasanje galebova, jutarnji pozdrav

„Kenova“ i Dubrovčani, sve je bilo dio nje. Kroz molitvu, volontiranje i nadu u srcu, Sofija je počela voditi dnevnik. Svaki događaj, svaki osjećaj i svaku riječ je bilježila. Napisala je pismo vojnicima JNA, u njemu je iznijela sve, a glasilo je:

Dragi vojnici, vjerojatno imate obitelji, prijatelje, drage osobe...

Opkolili ste moj grad, uništili moje uspomene, moje djetinjstvo...

Zašto? Zašto uzimati nešto što nije vaše. Razbiti izloge u kojima sam s neodlučnošću birala haljinu za maturalsnu večer, spaliti knjižnicu gdje sam pročitala najljepši roman i zamišljala sebe kao princezu u bajci, raketirati taverne gdje sam uživala u čokoladnim kupovima kada bi u pozadini svirali Dubrovački trubaduri. Moj Stradun, nekada pun ljudi, smijeha i turista, sada je pun kamenja, pepela i stakla. Imate li ljudskosti u sebi? Protjerali ste jadne ljude iz Konavala, Čilipa i sve spalili. Dok palme njišu grane, kako pjevaju moji trubaduri, pekari dok mirišu, ne ljubi me moj dragi, nego me miluje crni i gusti dim. Zašto uzimate nešto što nije vaše, grad, zemlju... Uzeli ste moje snove, moje djetinjstvo, moju prošlost, ne samo moju, nego svim Dubrovčanima. Što god učinili, znajte, dok je srca, bit će i Kroatije!

Pismo koje je napisala, ostalo je samo u njenom dnevniku, ali je dalo nadu. Otac ju je sve više pritiskao da moraju otići iz grada, no nijedna to nije htjela. Marta, njena majka je Dubrovčanka koja je sa svojom obitelji bila otkako je prvi kamen u zidinama Dubrovnika. Ona je podržavala Sofiju, uvijek joj je govorila kako ljubav sve pobjeđuje te kako su Dubrovčani svašta proživjeli kroz povijest i da je ovo samo dio te iste povijesti. Akomodali smo se u Dubrovniku i tu ostajemo. Dani su se nizali, vode i struje nema od prvog granatiranja, a medicinske stvari i hrana su postale pravi luksuz. Čak su i balunjeri postali pristojan puk. Svakog bi jutro popio kavu s beškotinom, ali sada je beškotin zamijenio običan beškot. Rat je i nema se za neki luksuz. S vremenom smo naučili živjeti, dok je mir, išli bi po kruha i popisati što se događa po gradu, kada bi počela uzbuna, ostanesh gdje jesi i čekaš da završi. Kada bi pala kiša, skupljala bi se voda i pralo posuđe. Na sve se čovjek navikne, ali doći će i ratu kraj. Vrijeme je da se vratim na temu naše Sofije. Došao je dvanaesti mjesec i nije više bilo tako toplo. Iz Zagreba su stigle donacije odjeće i hrane, mislim da je svijet na našoj strani, mislim da nas svijet nije zaboravio, ipak ćemo se izvući. Došao je i sveti Nikola, jedan lijepi dan i jedan jako dobar svetac. Umjesto poklona za malu djecu, od samoga jutra su padale bombe. Sofija je odlučila ostati u bolnici jer je postalo preopasno, a ranjenici su samo stizali. Cijelo jutro su tukli po starome dijelu grada, pogodili su bolnicu, hotel te mjesta gdje su bili civili. Ovaj dan će se pamтити kao jedan od najgorih i jedan od najtežih dana koji su Dubrovčani proživjeli. Granata za granatom, bomba za bombom su padale. Raketirali su i Srđ te tvrđavu na njemu. Grad se od dima nije mogao vidjeti. Uzbuna nije prestajala svirati, a svako malo se čulo kako neprijatelji govore da se sve sravni sa zemljom. Pita sam se samo čemu to, zašto neko mora uništavati ovu ljepotu, u sebi sam molio, molio sam jače nego ikada.

Granate su padale, detonacije su bile sve jače, ja sam sve to slušao i molio, nakon molitve sam ponavljao stihove Gundulićeve pjesme o slobodi. Moja nada je bivala sve veća, na utvrđi je i dalje naša zastava, to je znak da se još nismo predali. Nećemo nikad! Tog dana se zrakom širila pjesma „Oj, Hrvatska mati“. Tko ne bi vjerovao u bolje sutra, tko ne bi imao nadu nakon te pjesme, samo onaj tko ne zna kako je biti Hrvat. Sofija je zajedno s ostalim medicinskim sestrama i doktorima pokušavala mobilizirati sve ranjenike, tu su bile i trudnice koje su dobile trudove, zavladao je prava uzbuna, svi su se pitali kada će sve stati, barem na trenutak. Nakon uzastopnog granatiranja, konačno su uzbune prestale, Srbi su se povukli, grad je ipak obranjen. U bolnici se stanje stišalo i pomalo se sve vraćalo u normalu, koliko toliko. Više nije bilo smisla popisivati uništene zgrade i objekte, bilo je lakše popisati one koje su ostale čitave. Boli me, boli me činjenica da su brojni ostali bez svoga ognjišta, bez svojih bližnjih, bez svojih snova i planova. Vrijeme je postalo kao magla, bivalo je sve teže i samo se vuklo. Imao sam gramofon pa bi svake večeri uz svijeću i šalicu čaja slušao Magazin, najdraža pjesma mi je bila Ljube se dobri, loši, zli, te sam tako pokušao zaboraviti na ovaj rat i na ovu situaciju. Svake me večeri ta pjesma vraćala u mladost, vrijeme prije rata, a to je bilo predivno. Preko dana bi bio u redakciji i pisao neka izvješća, kolege na poslu su bile odlične, svi smo bili složni i svaka smjena bi bila opuštena i prijateljska. Nakon posla bi prošetao Stradunom, tamo bi bio jedan dundo koji bi svirao gitaru sa starim dubrovačkim pjesmama, šum mora, palmi i povjetarac koji je u sebi nosio miris morske soli, prekrasno. Navečer bi otišli do grada u neku tavernu, tamo bi popili malo vina i veselili se, ponekad bi otišli u šetnju pokraj mora ili u kino. Živjeli smo zdravu mladost, kada bi bio sveti Vlaho, onda bi otišli na Misu te nakon toga na pašticadu kod naše prijateljice Mihaele. Toliko smo znali živjeti, ponekad bi kao društvo otišli na zidine te uz gitaru i naše mladenačke pjesme gledali zvijezde te čekali zoru, naša dubrovačka zora je uvijek bila posebna. Najposebnija zora će biti kada se ovaj rat skonča, a to će biti uskoro, osjetim to. Matija se nije dugo javljao Sofiji, bili su sve češći napadi i bilo je opasno spuštati se u grad. Pisala mu je pisma, ali nije ih mogla poslati jer nitko nije išao na Srđ, napetost je svakoga dana rasla. Hrvatska se uspjela naoružati te su vojnici polako počeli vraćati naš teritorij. Ujedinjeni narodi su poslali svoje ljude te su oni bili dio nas u gradu. Sofijin otac je prodao obiteljsko zlato te je uspio nabaviti oružje za vojnike, ali na ilegalan način. Kada se to doznalo, prijetio mu je vojni sud, no on je pobjegao na Pelješac. Vojni ga je sud ipak poštudio jer je pomogao vojnicima. Marta i Sofija su bile šokirane jer nisu od njega tako nešto očekivale. Vojska JNA je počela gubiti svoju silu, hrvatska je vojska napredovala te je uskoro krenula u oslobađanje Dubrovnika i okolnih mjesta. Bližio se Božić, ali hoće li lampice zasjati na boru ili ćemo umjesto kuglica staviti bombe i ostatke koje su ostali padom granata na grad. Kada sam počeo voditi bilješke, mislio sam da ću naići na nešto vrlo dramatično, no ljubav pobjeđuje, rat bjesni, nitko se ne predaje tako lako, ljudi se bore, bolnice su pune i tako se niže priča uz priču...

Vjerojatno ljudi nemaju vremena za ljubavne priče, za svađu, rat je očito dovoljan. Međutim, iako je rat, ljubavi ima, Sofija i Matija su morali preko noći odrasti, shvatiti da su oni dio povijesti te da ih ovaj grad treba. Oni su heroji, u svakome romanu, u svakoj priči, bila ta priča ratna ili ljubavna. Dubrovčani, doktori, vojnici, svi oni su heroji, svi su oni glavna karika pobjede, ovaj rat je loš, ali donosi nešto dobro, a to je sloga i vjera. U mojoj glavi je sve više pitanja, sve više sumnji, koliko ću još ovako živjeti, nedostaju mi bezbrižne šetnje, slatke brige i mladenački problemi. Nisam spreman i nemam više snage ovako živjeti. Svi mi imamo pravo puknuti, klonuti, no tko će onda osloboditi ovu zemlju, liječiti ranjene, tješiti one koji su izgubili sve...

Moja pitanja i patnju je prekinulo prekrasno jutro, probudio sam se, shvatio da je Božić. Možda nije bilo bora, poklona i štalice ispod bora, ali je tu bilo hrabro srce. Ispred taverne je bio okićen bor i skupio se narod kako bi si čestitali Božić. Kroz funjestru se čuo smijeh i veselje, kao da je festa. Kada sam se oblačio čuo sam kroz smijeh i viku da je stigla struja. Mislio sam da se netko šali. Otišao sam do komonćina i upalio lampu. Lampa je obasjala moju sobu. Tri mjeseca u mraku, tami, a sada je stiglo svjetlo i to na ovaj prekrasan dan, na Božić. Spustio sam se u tavernu, lijepim vijestima nije bilo kraja, doznao sam da je Dubrovnik uskoro slobodan grad te da ćemo uskoro opet biti dio Hrvatske. Sreća nam se osmjehnula, Bog nam je uslišio molitve. Sreću čine male stvari. Marta je bila sa Sofijom pokraj ulaza u tavernu, u tom je trenutku došao Matija. Obučen u vojničku odoru, s puškom na ramenu i torbom. Iz torbe je izvadio malu škatulu u kojoj je bio prsten njegove none, zaprosio je Sofiju pred svima nama. Rodila se naša slobodna Hrvatska i naravno ljubav između dvoje hrabrih i mladih Dubrovčana. Sada u potpunosti shvaćam Gundulićeve stihove koje sve više cijenim, a glase: „O lijepa, o draga, o slatka slobodo...”